

Kořen všeho zla.

Podotknuv ve svém českém národohospodářském slabikáři, že omezená působnost záložen jest pouhým vyssáváním krve z vlastního těla, učinil jsem tak pod pokynem hesla: »Moudrému napověz!« Od té doby uplynul rok, aniž jsem dosud zpozoroval jakýkoliv účinek. Nezbyvá mi tedy než pokračovati pod' tímtež pořekadlem končícím slovy: »Hloupému dopověz!«

Neváhám tedy ani okamžik prohlásiti, že mám za kořen nám vlastního zla hospodářského omezenou činnost ústavů, kde se scházejí všechny naše úspory. Moje dosavadní slova nenašla asi povšimnutí, protože se mi nedostává náležité authority. Požadování authority jest slabostí všech lidí pro svobodu nezralých. Počítám tudíž s okolností, vzíti jinde, čeho se mi nedostává, a dodati, že francouzský zákon ze dne 20. října 1895, mající vstoupiti v působnost ve lhůtě pěti let, tedy nyní, stanoví, že žádná úsporná knížka nesmí zníti na větší částku než na 1500 franků, a že za veškeré peníze, které přesahují tuto sumu, má býti nakoupena státní renta, aniž by vůbec bylo zapotřebí vkladatele o tom zpravit. Tak zní zákon, proti kterému není odvolání, zákon nový, moderní

a velice moudře prozíravý, chtící, aby měla národní spořivost přesné hranice a aby se peníze udržovaly v stálém oběhu.

Veřejné mínění se, pokud je mi známo, touto záležitostí mnoho nezabývalo. Nebylo-li podobné ustanovení samo sebou srozumitelné, zdálo se být aspoň očekávané. Jediný oficiální »Le Temps« as před měsícem uznal za dobré se o věci vysloviti, řka: »Záložny (caisses d'épargne) mají za účel, aby naučily spoření malého muže. Jakmile jsou však záložny pro vkladatele prostředkem k zajištěnímu zúrokování uloženého kapitálu, stávají se zlem, proti kterému dlužno působiti, poněvadž kapitál, nevyhnutelný obchodu a průmyslu, jest takto obchodu a průmyslu ujímán, a obchod a průmysl pak hynou.« Z toho plyne naučení, že jako vše, i spořivost má své meze. My však, kteří jsme spořivějšími než národ francouzský, takových mezí neznáme a bezmezná spořivost naše stává se zlem, místo aby sloužila k dobru.

Jest na bíledni, že by se našemu hospodářskému zlu neodpomohlo, kdyby byla za naše úspory nakoupena státní renta. Na druhé straně není za dnešního dne nadvlády velkokapitálu radno, s tím, co jest pouhou úsporou jednotlivce, cokoliv začínati již proto, poněvadž onen, kdo jednou tak dalece pracuje, že mu z výdělku něco zbývá, aby to mohl »dáti na stranu«, při svém dosavadním povolání zůstává a svého válečného oře nemění, aby mohl v »dávání na stranu« pokračovati. Ostatně by bylo i zpozdlým, pouštěti se s úsporou jednotlivce v jakoukoli konkurenci s velkokapitálem. Podnikati se dá dnes jen s kapitálem větším, společným, který není nakupen jinde než v záložnách, které jím vládou. Z toho následuje, že jediné záložny mohou podnikati. Namítati, že obchodní podnikání není v působnost záloženskou zahrnuto, poněvadž to není v stanovách, mám za nemístné, poněvadž se tomu dá odpomoci způsobem nejjednodušším, když se pohřešovaný odstavec do takových stanov prostě vsune. Půjčováním na domy a nemovitosti a zakupováním realit záložnami se všeobecný blahobyť pouze podrývá. Neb má-li se jednatel hmotně i mravně povznést, musí se k půdě vrátiti, neb jinými slovy: státi se její majitelem. To jest pravdou, kterou bohudík jmenovitě našinci povznášejí za zásadu, ne-li slovy, tedy aspoň skutky, a kterou si i romanopisci (Jindřich Sienkiewicz v románě »Rodina Polanieckých«) obrali za téma skutečně moderní. Vsune-li se však peněžní ústav mezi majitele půdy a jeho majetek, nepodporuje nijak blahobyť, nýbrž jej podkopává, počínaje tak člověka od půdy, na které má lpěti, oddalovati.

A nyní rcete, dělají-li naše záložny vůbec něco jiného než to? Koupí-li však dokonce záložna nemovitost, padá ten, komu byla půda odejmuta, na místo jeho však nebývá povznášen nikdo.

Záložna, spravujíc jmění cizí, má zajisté právo obklíčiti se zárukami poskytujícími jistotu. V tom ohledu nikomu nenapadá ji šikanovati. Zde se však jedná o to, přivést věci na pravou míru a hleděti k tomu, aby národní jmění nepakostničelo jedině v domarství a místo blahobytu, aby se u nás, co neodvratný následek hřivny zakopané, nezahnízdila odvislost, otroctví a bída. —

*

Pobuďte v cizině rok a vraťte se na vánoce domů. Dojem venkovského, německého města, jaký dělá Praha, se ještě zatemňuje starostlivými, zasmušilými fysiognomiemi. Lidé jsou chuději oblečeni než loňského roku a ruch po ulicích jest menší. Ačkoliv není takřka zimy, jest každý zapjat až po bradu a chladem tetelící se obecenstvo poklusává kolem vyložených, osvětlených a prázdných krámů, jakoby to zboží tam bylo pro někoho jiného. Bída to snad ještě není, ale přibližuje se nepozorovaně a jistě. Odvislost a otroctví jsou již zde. Odvislost od cizích a otroctví cizím. Mezi tím co se ve vlasti pracujícím našincům tam, kde jsou v menšině, vede hůře nežli psancům, chvěje se celý národ o práva svého jazyka a celá většina pracujících, to jest nejlepší jeho část, jeho budoucnost, vrhá od sebe národnost, která již ji nejen nemůže uživit, ale která jí mnohdy překáží a škodí.

— Na co myslíte, bratři?

— My máme svůj ideál.

— Ano. »Myslím, tedy jsem,« pravil Descartes. Ale zde se právě zmýlil. Aby člověk myslil, musí napřed býti. Jest tedy zcela přirozené i jasné, abyste řešili otázku politickou až po rozřešení otázky hospodářské. Až rozřešíte otázku hospodářskou, všecko ostatní vám bude přidáno.

*

Nežehrejme na roztríštění stran. To je věcí zcela vedlejší. Nebude zajisté nikdy větší sjednocenosti v národě, než když každý bude volným, smýšleti jak chce. A to se stane skutkem, jakmile postavíte politiku na místo druhé, které jí patří.

Váznější jest otázka těch, kteří praví, že je národnost neživí. Chasník Petr, truhlář, pracuje u mistra Círka a jest znám jako

horlivý vlastenec. Najednou se octne v německé továrně, kde má lepší plat. Když se ho tam ptali, je-li Čechem nebo Němcem, odpověděl, že je mu to jedno. Jsa mimo dílnu, pokračuje ve svém vlastenectví dál, ovšem, dokud mu to prochází. Takoví vlastenci nás nespasí.

Chasník Pavel jest rovněž truhlářem a pracuje stále v německé továrně. On praví: »Kdybych ztratil zde zaměstnání, má rodina by upadla v bídu. Kdybych si vybíral v národnosti zaměstnavatelů, musil bych se spokojiti s menším platem. Nechci ani jedno, ani druhé. Kdybych byl otevřeným vlastencem, bylo by mé místo v nebezpečí, v němž je nemohu co otec a moudrý člověk vydávati. Budu-li své smýšlení v dílně skrývat a hrát na vlastence, když na mne nikdo nehledí, budu ničemou před svým svědomím. Mám dvojitou volbu. Býti buďto ničemou, nebo poctivým socialistou. Nemohu ve své volbě váhati ani okamžik!«

Takovým způsobem máme víc o jednoho pokrytce, o mnoho pokrytců a ztrácíme jednoho poctivého, rázného muže — na tisíce poctivých, rázných mužů, všechny poctivé, rázné muže

To jsou následky našeho hospodářského zla, spočívajícího v tom, že nemůžeme své příslušníky užíviti, poněvadž řešíme otázku politickou před otázkou hospodářskou, zakopávající svěřenou hřivnu způsobem pohodlným.

Rozřešení otázky politické jest ostatně úplně nemožným — bez síly, která k tomu patří. Nemáme-li této síly v sobě, jsme ztraceni. Nikdy, pravím, nikdy nás nespasí síla, která jest mimo nás. To vidíme dnes, ať patříme na jih neb na východ. Nejsvětější právo není ničím, leda prázdným slovem těch, kteří dotrpěvše umírají. Slabí národové nejsou zde však pro to, aby byli pohlceni silnými. Oni mají též svoji sílu.

»L'empire, c'est le commerce,« praví státník, že totiž ti, kteří mají obchod, vládnou.

Síla, která nás může spasiti, jest obchod.

*

Měl jsem příležitost říci na jiném místě, že by nebylo války jihoafrické, kdyby Burové byli nezanedbali své hospodářské poměry. Taktéž by evropské státy nechaly Čínu s pokojem, kdyby jim obchod jejich nevelel, aby ji rozdrtily. »L'empire, c'est le commerce . . .«

Znám v Praze inženýra X., našince, který má v kapse vynález,

pomocí kterého se stává, jak jsem slyšel, uhlí zbytečným. Byl jsem požádán, abych se poohlédl v cizině, nenašel-li by se kupec, který by koupil řečený vynález. »Pane,« bylo mi řečeno za hranicemi, »my máme v zásobě vynálezů na patnácte let. To, co právě vyrábíme po velikých seriích, se dosud dobře prodává. Nemáme příčiny, abychom svou výrobu měnili, dokud nepřijde konkurence s něčím lepším. Jakmile se tak stane, vyprodáme, co bude hotovo, a zabijeme konkurenci tím, co máme v rezervě. V tom ohledu jsme, jak pravím, zásobeni pro celou existenci továrny.«

Znám celou řadu umělců, kteří by nebyli ničím, kdyby byli předem dobře nezaplatili lidem, kteří dovedli mnohdy pochybný talent jejich umístiti, kde byl na místě. A naopak jich znám mnoho, kteří zanikli se svým talentem, poněvadž se neodhodlali obrátiti se na lidi, kteří věděli, kde by byl na místě, a kteří za to chtěli peníze.

Obchod zajisté vládne vším. Nejen výrobou, nýbrž i vědou, uměním, jakož i osudem národů. »L'empire, c'est le commerce.«

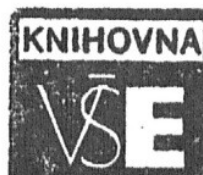
*

Veliký, ideální cíl každého dobře zřízeného obchodu jest prodávání lepšího a lepšího zboží za ceny levnější a levnější, v množství větším a větším, co možná nejbliž a nejbliž. Takovým způsobem získává ten, kdo má získati, totiž celek. Jest tedy obchod dobrodiním pro výrobce i pro spotřebovatele, pro každého.

Veliké obchodní domy německé pozvedly tolik křiku, že kazí malé lidi. To všecko rozplynulo se v nic. Nestává zajisté žádné společnosti proto, aby obohacovala několik tuctů tak zvaných obchodníků, nýbrž právě naopak, obchodníci jsou zde k vůli společnosti. A obchodní domy jdou, vzkvétajíce a množíce se, svou cestou dále, umísťujíce doma levně co možná veliké množství domácích i cizích výrobků.

Berlínský zástupce dvorního pivovaru v Mnichově, Ašinger, platí pivovaru litr piva 40 feniků a prodává je konsumentům po 47 fenikách. Dietzův obchodní dům v Berlíně koupil od Ašingra pivo též za 40 feniků litr, zavázal se však odebrati ho nejméně 20 tisíc litrů za měsíc. Nedodal-li by Ašinger tuto částku, podléhá náhradě jednoho sta tisíc marek. Neodebral-li Dietz podmíněné množství, má zaplatiti tutéž náhradu. Když byla smlouva hotova, jal se Dietz prodávati pivo konsumentům po 40 fenikách. Ašinger ztratil mnoho odběratelů, ale prodal více piva. Rozumí se, že tím

2

KNIHOVNA
VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMICKÁ V P.
Nám. W. Churchilla 4
130 67 Praha 3 - Žitov

nejen zkažen nebyl, nýbrž že tím získal předně jeho pivovar, za druhé Dietz, který dostav se takto do styku s velkým množstvím nových klientů, učinil z nich své odběratele ostatních druhů zboží, které prodává a které zahrnují takměř všecko. Za třetí však se tím stalo pravé dobrodiní konsumentům, kteří uspořivše 7 feniků na litru piva, stali se o ně jinak koupěschopnějšími.

Jiný prodejní dům v Mannheimu prodával jistý druh hedbáví, pouze nazvané »Gloria«, za nižší cenu než pravé »Gloria«. Konkurence žalovala řečený prodejní dům, že prodává zboží padělané za pravé, a prodejní dům byl odsouzen k náhradě, kterou žádala konkurence. Prodejní dům zaplatil náhradu, ale prodává nyní pravé »Gloria« za tutéž cenu, co prodával dříve falešné »Gloria«, a konkurence, která vyhrála proces, prohrála obchod. Ten, kdo získal, jest kupující obecenstvo.

Německý spotřebovatel dobře ví, že obchodní směr, který v Němcích vládne, jest mu na prospěch a že neškodí vůbec nikomu, leda těm, kteří se nelekali rozdílu mezi obchodníkem a zlodějem. Když vyslechl často dosti zajímavé konkurenční kontroversy, které tam bývají na denním pořádku, činívá závěrek vtipem:

»Bílý, bělejší, nejbělejší,
černý, černější nejčernější,
Žid, Sedlmayer, Dietz.«

aneb:

Šmoller, Dietz und Sedlmayer
sind drei grosse Ungeheuer — «

jsa při tom jist, že koupí ve své vlasti za marku nejméně tolik, co by u nás musil zaplatiti jedním zlatým. Proto jest též německý národ koupěschopným a proto se jim všem dobře vede.

Největší silou obchodu jest vyhovovati obecenstvu.

•

Dnešní doba nadvýrobní jest obchodu neobyčejně příznivou, za příčinou možnosti laciného nákupu. Čím levnější bude výroba, tím výhodnějším bude obchod, což jest zcela přirozeno, poněvadž pro výrobu konečně stačí stroj, kdežto pro prodej jest třeba rozumného člověka. Z toho následuje, že ten, kdo vyrábí, jest v nevýhodě vůči tomu, kdo má v ruce odbyt, totiž obchod. Zde leží jediná cesta ku zlepšení osudu menšin, jakmile bychom vzali rozřešování hospodářské otázky za pravý konec, poněvadž ten, kdo prodává, dělá z toho, kdo vyrábí, co chce. To vše jsem již měl příležitost říci na jiném místě.

Ku zřízení takových obchodů je však zapotřebí peněz a ty se musí vzít tam, kde jsou. Jsou-li u jednotlivců, nevíme, víme však, že jsou v záložnách, které s nimi mají všechny možné svízele, aby v celku vytěžily jedno procento čistého zisku. To jest hřivnou zakopanou, za kterou již celý národ pyká a z které vznikl kořen všeho zla, které nás hrozí zničit. Celý národ i se svým dorostem stal se nenáviděným ovocem salariátu chabě volajícího: »My nejsme obchodníky, my nejsme podnikaví!« při čemž klade vinu na svého souseda.

Já ale vám pravím, abyste sami sebe neklamali. Žádný člověk nemá tak málo, aby nemohl něco nabízet, a žádný nemá tak mnoho, aby se nemusil po něčem ptát. Všichni jsme obchodníky a utvoří-li se z našich obchodní společnost, přenechte ji samu sobě ve chvíli, když již nemůže zpět. Uvidíte, že se jí dobře povede i bez vás. Když chtěl Mentor, aby se Telemak naučil plovat, hodil jej do vody. My jsme zrovna tak dobrými obchodníky jako jiní lidé, zrovna tak podnikaví jako jiní národové, ale zdá se, že na nás nepřišly dosud rány dosti těžké.

Bratři, nebojte se obchodu! Bojte se ho tím méně, čím více jste přesvědčeni, že jest to cesta jediná, která vede k cíli. Vy nemáte ani pluků vojska, ani děl. Vy však máte pět milionů spotřebitelů, kteří jedí, pijí a kteří se odívají. Zaopatřujte je těmito potřebami, jak se sluší a patří na řádné obchodníky, kteří sobě váží svých odběratelů; platte hotově těm, kteří vám budou dodávat, a v brzce uvidíte, že jste na pravé cestě k lepšímu. V brzce shledáte, že potřebovali-li jste s počátku peníze, že nyní potřebujete lidi a že jste s to uživit ty, kteří mluví jako vy a cítí jako vy.

Budete-li se však obchodu štítiti, nezachrání nás nic před konečnou zkázou, žádné prostředky a žádná práva. Ani historická ani přirozená, ani jakákoliv. Vše jest pouhý dým v očích toho, kdo vás bude mít příležitost neb potřebu zničit a komu budete v cestě, jakmile vlastní děti vás opouštějí, poněvadž jste jim nemohli poskytnouti chleba. Leč jak dlouho budu hlasem volajícího na poušti?

V Paříži, prosinec 1900.

A. Stiller.

Kořen všeho zla.

II.

Jsem hluboce povděčen za pozornost, kterou vzbudil článek pod hořejším záhlavím, a za námítky, které vznikly proti »obchodnímu podnikání« založen, výrazu to o sobě příliš neurčitěmu, aby nevzbudil různá nedorozumění.

Co svoji lidé, chceme zajisté všichni povznesení celku, ku kterému nás může přivést jen práce nedorozumění prostá a souhlas co možná úplný nejen v cíli, ale i v prostředcích. Jsem tedy s počátku nucen říci, že nemám obchod a jeho ovládání uprostřed našeho národa za žádný podobný cíl. Ponenáhle zavládnutí obchodem ve

svém domovu mám pouze za jedinou bránu do stavení, které jsme si navykli nazývati svým hospodářským povznesením a které pozůstává v tom, že máme býti jednou s to, abychom své příslušníky aspoň doma sami uživili a učinili z nich lidi vstupující do světa se ctí v těle a ne jakéhosi druhu bytosti pro každého záhadné. Je-li brána tato málo lákavá, úzká a zdá-li se být snad různým ideálům neodpovídající, není to nic platno, my jí musíme projíti, tak jako jí prošli jiní, kteří jsou tam, kam se chceme dostat i my. A tak jenom jako člověk na duchu slabý stále očekává nějaký zázrak, nemoha pochopiti, že by snad mohl zemřít, aniž udělal aspoň jednou hlavní výhru, tak ani my nikdy za to nesmíme míti, že nám pomohou jakékoliv ženiální nápady, velkolepé projekty a »kumšty«, které se zdáme stále očekávati. Nám může pomoci jen zcela obyčejná, prostá a poctivá práce ve vlastní prospěch obrácená a víra v ni. Jinou cestou neb branou k tomuto cíli jest pouze zdravý a čilý domácí obchod.

Jest potřebí dohodnouti se též o tom, co naše záložny nazývají »jistotou«. Jsou to vojska vítězná neb poražená, lodstva, bdící nad pobřežím, četná neb pohroužená, tížící ta, jako ona, kterákoliv, na konsumujícím obyvatelstvu a ruinující všechny národy, výbojně jako mírumilovné, vítězně jako poddané, bez rozdílu? Jest to zlato a stříbro nakupené? »Když jsme v Metách, v jednom zamříženém domě,« vypravoval mi jeden starý vojín, »umístili pod stráž armádní pokladny, přivezli nám též více pokladen zdejších bankovních domů a soukromníků, abychom je střežili. Jakmile však byly prapory dílem spáleny, dílem odevzdány nepříteli, nebylo pro nás kázně a vůbec ničeho. Jeden bubeník a několik dělostřelců přinesli as půl tuctu dynamitových patron, řkouce, že budou míti laciné divadlo zlatého deště a ve čtvrt hodině po ohromném výbuchu pokrývalo zlato a stříbro nejen celý dvůr, ale i střechy okolních domů. Bubeník postavil svůj buben na největší hromadu peněz, sedl si naň a dával každému vojáku po hrsti. Prošel celý pluk, pak jiný, pak přicházelo všecko pohromadě. Byli zde též lidé nečinně přihlížející, které podobné divadlo nesmírně bavilo...« — Jest to snad vaší jistotou?

Mezi kozáky v Mandžurii panuje též mínění, že půda je »jistotou«. Není tomu dlouho, četli jsme, kterak svázali osm tisíc tamějších majetníků půdy po čtyřech dohromady za copy, kterak je pažbami pušek vehnali do řeky, kde byla nejhlubší, kterak svazky mrtvol pokrývaly vodní hladinu na mnoho mil cesty a kterak se pak uvázali v držení »jistoty« sami. — Ejhle vaše jistota!

A u nás jsou majetníci půdy mnohem menší a copy mnohem větší . . . Což nevidíme na jiném bodě zeměkoule dnes totéž, v barvách neméně odstrašujících? Budeme to ještě dlouho viděti, leč sotvaže budeme míti za to, že je konec, nastane nám jinde totéž divadlo . . . Či jest vám snad jistotou stát, který nikdy dost nezbrojí, národ, který nikdy neprocítá, obmezenost státníka, prostitute poslance lidu, slib, který se nedrží, neb dluh, který se neplatí? Obávám se, že to, co nazýváte jistotou, může býti tou největší nejistotou . . .

Naproti tomu není tomu ani půl hodiny, pravila mi jistá dáma, majetnice zdejšího většího řeznického závodu: »Pane, dva roky po válce začly poznovu obchody,« vloživši do svých slov přízvuk, jako kdyby byla řekla: »Po dvou letech největšího nedostatku a bídy jsme se ponejprv najedli.« Kdyby byla vypravovala, kterak po tisíci letech strasti a utrpení konečně přišel Spasitel, nebyla by vložila do svých slov více výmluvnosti a citu.

Největší hmotnou jistotou jest zajisté zdravý, čilý, domácí obchod, mající svůj věčný a přirozený základ v stálých nadbytcích a nedostacích každého člověka vůbec. Jiné materiální jistoty dnes pro budoucnost nestává.

Pisatel článku ve »Věstníku Záloženském« (15. února) uvádí, že záložny spravují 505 mil. peněz cizích a že proti tomuto kapitálu mají pouze 52 mil. vlastního jmění. Má být těchto pouze 52 mil. též důvodem, aby se nic obchodního nepodnikalo? Není to spíš argumentem v prospěch můj, když již méně než s desátou částí tohoto »vlastního« jmění by se dalo tolik provésti, že by přišel celý národ na pravou cestu svého hospodářského, sociálního i politického vymanění?

Kdyby Mayer Amšl býval podobného náhledu, když mu jeho královský klient svěřil před vojnu své peníze, jest na bíledni, že by nejen nebyli dnes Rotšildové, čím jsou, ale že by Vilém I. bezpochyby nikdy neviděl ani úroky ze svého kapitálu, ani kapitál. Zrovna jako vkladatelé záložen, kníže Hessen-Kasselský se po jistotě neptal a zakladatel dynastie Rotšildů mu žádné nenabízel. »Jsem člověk chudobný,« namítal pouze starý Amšl, což znamenalo tolik, že za nic neručí. Ale vkladatel věděl, že je jeho dodavatel mincí a starožitností obchodníkem, a to mu stačilo.

Široké vrstvy obecnstva ukládají proto do záložen svoje peníze, ne snad, že by v ně měly zbytečnou důvěru, snad právě naopak, nýbrž proto, že naprosto nevědí, co se svými úsporami počítí. Skoro vždycky, jakmile dostupují vklady úředníka neb vkladatele, jinak

odvislého, pěti neb šesti tisíců zlatých, tento, nespokojen se čtyř-percentním zúrokováním, které, jak se obává, bude později spíše menší než větší, nejsa schopen se oddělati od svého dosavadního zaměstnání a státi se samostatným, nosívá své úspory k diskretním a úslužným bankéřům, příliš ochotným usnadnit mu první kroky spekulacní. Do roka takový cápek bývá svých úspor zbaven. Peníze, které na podobný způsob přicházejí v nic, stokrát by vyvážily všechny antické loupeže v osamělých krčmách neb na rozcestí v pralesích.

Není se pranic obávati, že by se obchodní podnik, založený as na desáté části společného kapitálu založen, nezdařil, poněvadž by se nemohl nezdařiti. Kdyby se však stala tato nemožnost, jsou zde pak zajisté prostředky další, aby se do starých chyb znovu nepadalo a ušlá krev nahradila. Netřeba se tedy strachovati, že by následkem chimerické obavy vkladatelé nosili peníze jinam.

Pisatel ve Věstníku Záloženském nepostavil se se mnou na stejné stanovisko. Jemu jde především o blaho založen, mně tane na mysli hospodářský vývoj vůbec a mám za to, že jsou zde záložny k vůli národu. Mně záleží na prostředcích, které tam hnijí, a pokračuje-li pisatel ve směru, v kterém začal, nejen že se nikdy nemůžeme dohodnouti, nýbrž i přivede každému na mysl Ugolína, který pojídal své děti, aby jim zachoval otce. Což jsou na př. v Terstu, neb jiném obchodním městě záložny? Což neobnášejí národní úspory na př. v Anglii ani polovinu národních úspor v Rakousku? Což nejsou ve všech obchodních zemích takové úspory menší než u nás, bez výjimky? Tam absorbuje obchod skoro všechny prostředky podnikavého obyvatelstva. Když by vzaly záložny do ruky obchod, tento obchod by jim patřil a ony z něho pak budou ve prospěch celku těžiti. Vznikne-li však konečně obchod bez založen, budou jim záložny rychle potřeny, poněvadž by pak úspory vzaly směr jiný. Jest tedy jen na prospěch záložnám, ne-li přímo diskretně naléhající nutností, aby si obchodu všímaly. —

Ve článku Národních Listů se praví, že váha našich peněžních ústavů spočívá hlavně na důvěře. Je-li tomu skutečně tak, je to veliké zlo. Neupírám, že jsem nucen míti důvěru v mnoho lidí, ale sám jí nežádám od nikoho. Nestačí-li to, měl jsem příležitost vysloviti se o důvěře na jiném místě. Leč co příklad se uvádí, kterak záložna X. má veliký závod průmyslový, reprezentující obnos jednoho milionu zlatých. Nešťastná záložna, mající tak velký výrobní závod na krku, aniž by měla dříve zavedený obchod se zbožím, které vyrábí, a zajištěný odbyt svého výrobku! Kdybych byl v správní

radě oné záložny jistě že by jí řečený závod nepatřil. Kdy a jak se může půjčovati továrníkům, k tomu jsme ještě, vzdor tomu, že mnohá záložna něco tak neobchodnického provedla, nedošli. Bude snad později příležitost o tom mluvit. Před několika dny zde zavřela »Raffinerie Parisienne«, továrna, která stála mnoho milionů, která měla obchod zavedený, odbyt zaručený, které by každá záložna půjčila, co by byla chtěla, a přece zavřela! Žijeme právě již dávno v čase nadvýroby, které si národohospodáři tak málo všímají vzdor tomu, že mimo ni vznikají nové elementy, na které si podnikatelé zvykli nazírat též jako na překážky. Obchod však jest tím, co vítězí nade vším, a tak je tomu i zde. —

Pisatel N. L. praví, že by se zdrazil úvěr, kdyby se záložny více věnovaly obchodní činnosti. Já vidím následkem nejnepředvídanější konkurence, o kterou není nikdy zle a kterou je snadno využítovati, pravý opak. Leč dejme tomu, že by požadovaly záložny místo šesti osm percent. To by přec pranic nevadilo, jen když by obchodníci mohli své zboží továrníkům platiti hotovými penězi. To by naopak nikomu neškodilo a jen záložnám prospělo. Jest zajisté lpi platiti třeba osm percent ročně záložně, než deset percent továrníkovi za tři neb čtyři měsíce, na škodu spotřebovatele, kterého takto obchodník odírá, považuje se při tom, dětina, za počestného člověka.

Dále stojí v článku N. L. »že nám všem musí jíti o to, abychom měli raději majetné, široké vrstvy národní než bohaté ústavy a chudé příslušníky«. Mně by nešlo ani o jedno, ani o druhé. To jsou slova úplně bezobsažná. Mně by záleželo hlavně na tom, abychom mohli býti všichni doma živi a nebyli odsouzeni honiti se věčně za kouskem chleba po širém světě aneb skrytě bojovati proti lidem, kterým jsme povinni veřejně sloužiti. »Ještě rok budu pracovat a pak mám doma pensi,« chlubí se jeden zdejší dělník B., rodič z Železného Brodu. Ale »doma« znamená v Berlíně, kde má ženu Němku, děti Němce a kde bude na svá stará léta, ne-li skvěle zaopatřen, přec aspoň kryt před žebrotou. U nás by naň čekalo ještě něco horšího než žebrota, jak sám povídá.

Článek N. L. končí slovy: »Budoucnost založen půjde směrem jiným a jistě prospěšnějším širokým vrstvám národa«. Pisatel neudává, jaký to jest směr. Nejde-li tento směr k obchodu, bude snad záložnám velmi prospěšným, ale on bude zajisté velice neprospěšným širokým vrstvám lidu, na jehožto úsporách záložny spočívají. Šetřiti i kozu i zeli dovede pouze hospodář, který je k podobným equilibriumům jen z nouze přinucen. —

»Jak patrně, uvádějí se naše záložny před nové úkoly,« praví se dále. Tyto úkoly nejsou tak přílišně novými. Nejde o nic jiného, než aby učinily další záložny to, co učinila Karlínská občanská, Vinohradská, Svatováclavská a jiné menší záložny, když mi napadlo založiti společnost, která existuje pod firmou »Česká společnost pro obchod a průmysl«.

»Aby byla tato otázka osvětlena i ze středu záložen,« je úplně zbytečno. Nevím, může-li být vůbec kdo zvědav na theorie ústavů peněžních, které se svými miliony dovedou pro sebe vyzískat všeho všudy jedno procento a při tom činí všechny národní úspory úplně nehybnými. My potřebujeme záloženské peníze. Záloženské cíle a zásady se pro nás nehodí.

Co se týče úvěru pozemkového, nikdo zajisté neupřesní, že se u nás od rolníků až k majitelům domů, velkostatkáře nevyjímaje, nikdo dluhů dostatečně neštítí. Dlužení se na »jistotu« považuje se u nás za něco zcela přirozeného, nevyhnutelného a snad i prospěšného. Poukazuji pouze dnes na tuto nemoc, stavší se chronickou, prospěšnou pouze pro ty, kteří z ní těží.

Jest ještě jedno nedorozumění, které by mohlo povstati, neb snad již povstalo, aniž by bylo dosud vytknuto. Vychází však na jevo takměř z každého slova pisatelů, kteří proti »obchodnímu podnikání« piší. Jest tedy nezbytným, vyjádřiti určitě, v čem by první větší krok řečeného podnikání pozůstával.

Nezbytným nyní naprosto jest vyloučiti každou činnost roztržštěnou, která by vedla ku ztrátám a nezdaru. Ona musí být jednotnou a spolupůsobení všech vkladatelů záložen bylo by učiněno jejich vlastním zájmem. Založením pomocí záloženského kapitálu velikého obchodního domu, kde by se prodávaly všechny lidové potřeby jako tkaniva všeho druhu, obleky, obuv, nábytek atd., kde by se vše od výrobců za hotové kupovalo a spotřebitelstvu za pevné ceny s malým výdělkem za hotové prodávalo, tak, aby byl co možná největší odbyt docílen, bylo by takovým prvním krokem. V krátkém čase by jím byl zjištěn odbyt na příklad plátna, kanafasu, sukna, koží, papíru atd., a jakmile by odbyt tento byl zjištěn a zajištěn, nic by více nestálo v cestě přikročení k vlastní velkovýrobě takových s jistotou prodejných artiklů. To jest v našich poměrech tou jedinou cestou k hospodářskému vymanění, t. j. k obživení vlastních lidí doma, kteří, nepřináležejí-li k nemnohým privilegovaným, buďto musí za hranice na obtíž cizině aneb, aby se uživil doma, musí krást. A mimo tuto cestu není jiné.

Jest zajisté nad slunce jasno, že to, co vyrábím, musím prodat. Toto »musím« jest dnešním slabým bodem výroby i nadvýroby vůbec a vítěznou vlajkou obchodníka, dobře vědoucího, že na tomto slabém bodě nemůže nepřemoci výrobce, který se mu ve všem musí podrobiti, chce-li s ním vůbec mluvit. Přestaňme tedy mluvit o továrnách, dokud nemáme obchodů, jichžto interes bude s pozdějšími výrobnami tentýž. Každá jiná cesta vede k trpkému sklamání.

Že by se záložnám k založení obchodního domu nedostávalo lidí neb obchodního rozhledu, jest zrovna tak prázdnou frásí jako velikým omylem: Lidí máme víc než dost, a to, co bije do očí, činí rozhled zbytečným. Čeho se nám nedostává, to jest něco odvahy a sebezapření. Pak by šla věc sama sebou.

Jsem tedy nucen prostě opakovati, že, dokud cesta tato nebude nastoupena, bude dosavadní činnost záloženská ne-li přímo hrobem všech našich úspor, tedy aspoň kořenem všeho zla, na které trpíme a od něhož bychom se štipcem odvahy mohli oddělati.

V Paříži, březen 1901.

A. Stiller.